

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

КРАЇНОЗНАВСТВО

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
студентів спеціальності
291 "Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 908(07.034)

K77

Укладачі: І. А. Булкіна

З. Ф. Петряєва

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу.

Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Країнознавство [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня / уклад. І. А. Булкіна, З. Ф. Петряєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 62 с.

Подано методичні рекомендації до самостійної роботи студентів за навчальною дисципліною. Наведено основні питання тем, які вивчають за планом лекцій. Подано перелік запитань для самостійного вивчення. Запропоновано теми для написання есе. За кожною темою наведено завдання для самостійного вирішення та подальшого обговорення на практичних заняттях.

Рекомендовано для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 908(07.034)

Вступ

Початок ХХІ ст. ознаменувався динамічними перетвореннями у світі, пов'язаними із загостренням боротьби між протилежними тенденціями розвитку суспільства. З одного боку, поширюються глобалізаційні процеси, які охоплюють усі сфери людської діяльності, розвиваються процеси міжнародної інтеграції. З іншого – наростають локалізаційні дезінтеграційні процеси, які, як це не парадоксально, відбуваються паралельно із глобалізацією та інтеграцією. Саме в царині єдності й боротьби цих протилежностей і проходить розвиток країн у наш час. У такому контексті навчальна дисципліна "Країнознавство" є одним із провідних у цілісному розумінні процесів, які відбуваються в сучасному світі.

Розпочинаючи вивчення навчальної дисципліни "Країнознавство", студент має ознайомитися із програмою навчальної дисципліни, її структурою, змістом та обсягом навчального модуля, формами й методами навчання, видами та методами контролю за знаннями, методикою оцінювання навчальної роботи.

Важливою складовою частиною навчального процесу є самостійна робота студента. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначено навчальним планом, він становить 68 % від загального обсягу навчального часу на вивчення цієї навчальної дисципліни.

Метою самостійної роботи студента в межах навчальної дисципліни "Країнознавство" є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього бакалавра.

У ході самостійної роботи студент має стати активним учасником навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними та практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати на себе індивідуальну відповідальність за якість власної освітньої діяльності.

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Основними видами самостійної роботи, запропонованими студентам, є такі:

1. Робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, підготовка до лекцій, фронтальних опитувань.

2. Підготовка до практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.

3. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самодіагностик.

4. Підготовка до поточного та підсумкового контролю.

5. Робота над есе, індивідуальним завданням.

Самостійну роботу над засвоєнням навчального матеріалу з навчальної дисципліни студент може виконувати в бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також у домашніх умовах.

1. Індивідуальний план самостійної роботи студента

Самостійна робота студента над засвоєнням матеріалу з навчальної дисципліни відбувається за індивідуальним планом, який наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Індивідуальний план самостійної роботи студента

Назви тем	Види та форми СРС	Кількість годин	Планові терміни виконання за тижнями	Форми контролю та звітності
1	2	3	4	5
Змістовий модуль Основи країнознавчих досліджень та особливості розвитку країн світу				
<i>Тема 1</i> Методологічні основи країнознавчих досліджень	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Форми державного управління та устрою. 2. Типи країн. Підготовка до практичного заняття. Пошук і огляд літературних джерел на задану проблематику	1	2	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань
<i>Тема 2</i> Геополітика, геостратегія та міжнародні організації	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Внутрішній поділ країн. 2. Інтеграційні об'єднання	5	3	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань

1	2	3	4	5
<p><i>Тема 3</i> Країни Європи: особливості та розвиток, міжнародне партнерство</p>	<p>Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Зв'язки та міжнародна політика України. 2. Взаємодія Україна – ЄС: сутність, особливості та перспективи</p>	18	4 – 6	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань. Письмова контрольна робота</p>
<p><i>Тема 4</i> Країни Азії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство</p>	<p>Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Вплив Азійського тигра на світову економіку та НТП. 2. Економічний протекторат США у країнах Східної Азії</p>	18	7 – 9	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань</p>
<p><i>Тема 5</i> Країни Африки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство</p>	<p>Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Африканський союз: місія та завдання, напрями діяльності, роль в економічному розвитку країн Африки. 2. Африканський банк розвитку: місія та завдання, напрями діяльності, світове значення</p>	12	10 – 11	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань. Письмова контрольна робота</p>
<p><i>Тема 6</i> Країни Північної та Латинської Америки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство</p>	<p>Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Відносини США – Канада, Канада – Велика Британія</p>	18	12 – 14	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань. Письмова контрольна робота</p>

1	2	3	4	5
	2. Вплив національних та культурних особливостей країн Латинської Америки на ділову комунікацію			
<i>Тема 7</i> Російська Федерація: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Проблеми міжнародних економічних відносин країни. 2. Вплив міжнародних санкцій на економіку та міжнародне положення РФ. Написання есе	12	15 – 16	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань. Перевірка есе
<i>Тема 8</i> Країни Австралії та Океанії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Аналіз особливостей економічного та політичного розвитку Австралії. 2. Аналіз особливостей економічного та політичного розвитку країн Океанії. Підготовка індивідуального завдання	6	17	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей під час фронтального опитування). Перевірка домашніх завдань. Перевірка індивідуального завдання
Підготовка до іспиту	Повторення вивченого матеріалу. Перегляд виконаних практичних завдань	12	12 – 17	Виконання завдань екзаменаційного білета

Самостійну роботу студента забезпечено системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення навчальної дисципліни, розташованими на сайті ХНЕУ ім. С. Кузнеця з персональних навчальних систем. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів дають можливість самоконтролю з боку студента. Для самостійної роботи студента також рекомендовано відповідну наукову та фахову монографічну та періодичну літературу.

2. Завдання для самостійної роботи за темами

Змістовий модуль Основи країнознавчих досліджень та особливості розвитку країн світу

Тема 1. Методологічні основи країнознавчих досліджень

1.1. *Поняття про країнознавство.* Об'єкт і предмет країнознавства. Закономірності та принципи країнознавства.

1.2. *Компаративний аналіз понять "держава" та "країна".*

1.3. *Основні поняття та терміни систематизації.* Регіоналізація країн світу у країнознавстві. Класифікація країн світу за площею, чисельністю населення.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Форми державного правління та устрою.

2. Типи країн.

Література: [1 – 8; 19 – 20].

Завдання 1.1

1. Ознайомтеся із залежними країнами й територіями на політичній карті світу.

1.1. Визначте поняття "залежна країна", "колонія", "держава-суверен". Залежна країна як об'єкт дослідження географічного країнознавства.

1.2. Охарактеризуйте історико-географічні особливості формування залежних країн за геополітичними світу.

2. Укажіть кількість залежних країн світу за такими критеріями, як: регіон; держава-суверен; офіційний статус. За результатами складіть і заповніть табл. 1.1 (за прикладом).

Методичні рекомендації

1. Основні геополітичні регіони світу: Близький Схід, Центральна Азія, Південна Азія, Східна та Південно-Східна Азія, Північна Америка, Карибський басейн, Латинська Америка, Європа, Австралії та Океанія.

Політико-територіальна організація залежних країн світу

Геополітичні регіони	Загальні назви країн	Офіційні назви країн	Держави-суверени	Офіційні статуси
Австралія та Океанія	Гуам	Гуам	США	Неінкорпорована територія
.....

2. Держава-суверен – це держава, якій делегують свої зовнішньополітичні (а іноді й внутрішньополітичні) права державні утворення, що перебувають у неї під протекторатом.

На сьогодні державами-суверенами є Австралія, Велика Британія, Королівство Данія, Королівство Нідерландів, Нова Зеландія, Королівство Норвегія, США, Франція.

3. Офіційним статусом залежних країн світу може бути: зовнішня територія, Британська заморська територія та коронні володіння, неінкорпорована територія, коронні володіння, самоврядна країна у вільній асоціації, залежна територія, антарктична територія, заморські спільноти, заморський департамент тощо.

Назву "Британська заморська територія" (англ. overseas territory) використовують із 2002 р., коли було ухвалено Закон про Британські заморські території, яка замінила термін "Британські залежні території" (англ. British-dependent territories). Це території, що перебувають під суверенітетом Великої Британії, але не є її частиною (також відмінні від Коронних володінь – о. Гернсі, о. Джерсі у протоці Ла-Манш та о. Мен).

Заморський департамент та регіон (фр. departement et region d'outre-mer, DOM) – це статус, наданий 2003 р. заморським департаментам Франції. Майотта у 2003 – 2011 рр. мала статус заморської спільноти.

Заморська спільнота (фр. collectivité d'outre-mer, COM) та заморська спільнота із особливим статусом (collectivité sui generis) – це статуси, надані, переважно, заморським територіям Франції після конституційної реформи у Франції від березня 2003 року.

Незалежна країна означає самокеровану країну зі значною автономією (status aparte) у міжнародному праві.

Завдання 1.2

Складіть узагальнювальну табл. 1.2 "Типологія країн світу" (не менше ніж 10 позицій на кожну групу).

Таблиця 1.2

Типологія країн світу

Високорозвинені країни	Країни, що розвиваються	Країни із перехідною економікою	Країни із плановою економікою

Тести для самоконтролю

(питання множинного вибору з одним варіантом відповіді)

1. Виберіть правильне визначення країнознавства:

а) країнознавство є наукою і навчальною дисципліною, яка комплексно вивчає країни та регіони світу, досліджує, систематизує й узагальнює дані про їхню природу, населення, внутрішні просторові відмінності;

б) країнознавство – це наука, яка вивчає весь спектр географічних явищ на конкретній території, на відміну від галузевої географії, яка вивчає певну частину географічної оболонки в масштабах всієї Землі;

в) країнознавство – це організаційна форма об'єднання різноманітної інформації про конкретну країну (район);

г) країнознавство – це основні одиниці соціально-політичної організації світу, а також їхні регіональні угруповання.

2. Головним об'єктом вивчення країнознавства є :

а) історія певної країни;

б) корисні копалини країн і регіонів світу;

в) країни як основні одиниці сучасної соціально-політичної організації світу;

г) географічне положення країни.

3. Оцінювання країни або регіону за наявності певних ресурсів – це:
- а) гносеологічна функція країнознавства;
 - б) аксіологічна функція країнознавства;
 - в) практична функція країнознавства;
 - г) картографічна функція країнознавства.

4. Методом країнознавства, що дає змогу простежити в досліджуваних аспектах певний порядок, прискорити вивчення країн, швидше виявити їхні внутрішні закономірності, є метод:

- а) систематизації;
- б) спостережень та опису;
- в) картографічний;
- г) історичний.

5. До основних критеріїв типізації країн за рівнем соціально-економічного розвитку належать:

- а) ВВП на душу населення;
- б) ВНП на душу населення;
- в) рівень життя населення;
- г) сальдо міграцій населення;
- д) структура економіки;
- е) природний приріст населення;
- є) продуктивність праці.

6. Територія з визначеними кордонами, заселена певним народом, яка в політико-географічному аспекті може мати державний суверенітет або бути залежною, – це:

- а) країна;
- б) територія;
- в) держава;
- г) район.

7. Визначте твердження, що розкриває поняття "країна":

а) велика територія суходолу, для якої притаманні певні особливості природи, що виникли в результаті специфічного співвідношення кліматичних умов, насамперед, тепла та зволоження;

б) державно оформлене незалежне або самоуправне об'єднання людей, яке займає певну територію та визнане де-юре чи де-факто суб'єктом міжнародного права;

в) територія, що має певні межі, суверенітет чи перебуває під владою інших держав;

г) політичне, національне, соціальне й культурне співтовариство, організоване певними державами з акцентом на їхньому географічному положенні у світі.

8. Виберіть правильне визначення:

а) географічне положення держави – це розміщення певного об'єкта, території, країни щодо інших об'єктів, територій, акваторій, країн;

б) під географічним положенням розуміють розміщення певної території чи об'єкта на земній поверхні щодо інших територій або об'єктів;

в) географічне положення – це частина земної кулі із природними, а також створеними в результаті людської діяльності властивостями та ресурсами;

г) немає правильної відповіді.

9. Проведення лінії державного кордону на місцевості з позначенням її спеціальними прикордонними знаками (пірамідами, стовпами, буями, створеними знаками, маяками тощо) – це:

а) делімітація;

б) демаркація;

в) демократія;

г) немає правильної відповіді.

10. Постійний союз держав, що створюють для досягнення конкретних цілей (захист загальних інтересів), – це:

а) конфедерація;

б) федерація;

в) імперія;

г) немає правильної відповіді.

Запитання для самоконтролю

1. Визначте у чому полягає основна відмінність держави від країни.

2. Назвіть основні класифікації держав, які сьогодні існують.

Тема 2. Геополітика, геостратегія та міжнародні організації

2.1. *Простір та територія у країнознавстві, соціально-економічний простір.* Властивості території. Склад території країн.

2.2. *Теоретичні підходи в геостратегії та геополітиці.* Джерела геополітики. Цивілізаційний підхід. Воєнно-стратегічний підхід. Концепція географічного детермінізму. Сучасні геополітичні та гео економічні регіони світу.

2.3. *Міжнародні організації.* Політичні міждержавні утворення. Економічні міждержавні утворення. Культурні міждержавні утворення. Регіональне співробітництво.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Внутрішній поділ країн.
2. Інтеграційні об'єднання.

Література: [1 – 9; 11; 16; 17; 24].

Завдання 2.1

Використовуючи політичну карту світу, наведіть характеристику геополітичних регіонів, відповідно до форм правління, заповнивши табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Розподіл країн світу за формами правління

Геополітичні регіони	Форма правління						Країни Співдружності
	Республіка			Монархія			
	президентська	президентсько-парламентська	парламентська	абсолютна	теократична	конституційна	

Методичні рекомендації

Форма правління (організація державної влади) залежить від способу утворення та правового положення вищих органів влади, а також

статусу глави держави. Серед форм правління розрізняють республіки, монархії, співдружності націй.

Республіка – це форма правління, за якої суверенні права на владу належать усім або більшій частині дієздатних громадян. Це найпоширеніша форма державного правління. Республіки поділяють на: президентські, у яких главою держави є президент, обраний населенням країни; президентсько-парламентські, у яких президента обирає парламент, та парламентські.

Монархія – це форма правління, за якої верховна державна влада належить суверенові (королю, імператорові, султану, емірові), яку передають у спадок. Монархії поділяють на: абсолютні, у яких влада монарха-суверена є не обмеженою; конституційні, у яких монарх не має законодавчої та виконавчої влади, та теократії, де монархічна влада належить главі панівної церкви.

Своєрідну монархічну форму правління мають країни Співдружності (Британської Співдружності націй), до якої належать 14 країн. Вони є колишніми колоніями Великої Британії, тому в них формальною главою держави є англійська королева, а безпосередньо керує у країні генерал-губернатор.

Унікальну форму правління, за якої відсутні традиційні інститути влади, а державні рішення ухвалюють усім народом, сформували лише в одній країні світу – Великій Соціалістичній Народній Лівійській Арабській Джамахірії (Лівії). Існувала в період 1977 – 2011 рр. У результаті громадянської війни та іноземної інтервенції в Лівії 2011 р. Каддафі було убито, а форму правління та політичний режим скасовано.

Завдання 2.2

Виділіть територіальні та функціональні типи міжнародних організацій та охарактеризуйте особливості їхньої діяльності (табл. 2.2), використовуючи інформацію, наведену в додатку А.

Методичні рекомендації

1. Окрім основних геополітичних регіонів світу (Ближній Схід, Центральна Азія, Південна Азія, Східна та Південно-Східна Азія, Північна Америка, Карибський басейн, Латинська Америка, Європа, Австралія та Океанія), доцільно виділити Російську Федерацію, яку через географічні, економічні та соціальні особливості не можна зарахувати до одного з них, проте є значним елементом регіональних об'єднань.

Територіальні та функціональні типи міжнародних організацій за геополітичними регіонами

Геополітичні регіони	Функціональні типи організацій			
	універсальні	військово-політичні	економічні	спеціалізовані

2. Універсальні (загальної компетенції) – це організації, які охоплюють широке коло відносин між членами (економічних, політичних, культурних тощо); це багатоцільові установи (ООН, ЄС).

Спеціальні (спеціальної компетенції) – це організації, які мають обмежені цілі, створені для співробітництва в одній галузі (наприклад праці, охорони здоров'я, цивільної авіації тощо) або охоплюють певний напрям діяльності (науку, культуру, релігію тощо) (ОПЕК, СОТ).

Військові – це міжнародні міжурядові організації, мета діяльності яких полягає в забезпеченні свободи й безпеки країн-членів із використанням політичних і військових засобів (НАТО).

Політичні – це міжнародні міжурядові організації, які розглядають питання, що мають важливе значення для його членів у сфері політики (Рада Європи, Організація центральноамериканських держав).

3. У разі, коли не можна точно визначити геополітичний регіон функціонування міжнародної організації, то таку організацію доцільно зарахувати до регіону дислокації її штаб-квартири. Так, наприклад, ООН (штаб-квартира Нью-Йорк) необхідно зарахувати до Північної Америки.

Запитання для самоконтролю

1. Виділіть основні закономірності розвитку держав.
2. Зазначте ключові ознаки держави.
3. Охарактеризуйте інструменти систематизації у країнознавстві.
4. Виділіть залежні країни – офшорні зони.
5. Зазначте, які залежні країни світу є фактично економічно самостійними від держав-суверенів.

6. Визначте, які чинники перешкоджають активному економічному і соціальному розвитку залежних країн світу.

7. Охарактеризуйте чинники та особливості сепаратистських рухів серед залежних країн світу.

8. Виділіть головні функціональні типи міжнародних організацій країн світу.

9. Виділіть головні просторові типи країн світу.

10. Зазначте міста – найважливіші центри міжнародної інтеграції країн світу.

11. Укажіть регіон із найінтенсивнішими процесами регіональної економічної глобалізації.

12. Укажіть значення ООН для різностороннього розвитку країн світу.

13. Зазначте особливості субрегіональних міжнародних організацій країн світу.

Тема 3. Країни Європи: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

3.1. *Економіка та розвиток ключових країн Європи.* Основні проблеми країн Європи та їхній вплив на економіку.

3.2. *Європейський Союз.* Мета створення, політичний устрій, інститути та компетенції ЄС. Держави-члени ЄС. Перспективи зміни масштабів ЄС. Розвиток та особливості країн, які не входять до ЄС.

3.3. *Міжнародне партнерство ЄС: сутність, пріоритетні напрями та перспективи.*

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Зв'язки та міжнародна політика України.

2. Взаємодія Україна – ЄС : сутність, особливості та перспективи.

Література: [1 – 9; 15; 16].

Завдання 3.1

Використовуючи ресурси мережі Internet, наведіть характеристику таких країн Західної Європи, як: Австрія, Бельгія, Велика Британія, Ірландія, Люксембург, Німеччина, Франція, Швейцарія. Характеризуючи країни доцільно використовувати такі критерії: назва, столиця, чисельність населення, етнічний та релігійний склад населення, форма державного

правління та адміністративно-територіальний поділ. Приклад наведено в табл 3.1.

Таблиця 3.1

Країни Західної Європи

Країни	Столиці	Населення, млн осіб	Етнічний та релігійний склад населення	Форми державного правління	Адміністративно-територіальний поділ
Приклад					
Нідерланди	Амстердам	17,28 млн осіб (за даними Євростату на 2019 р.)	Голландці, фламандці, фризи, турки, марокканці, суринамці, індонезійці. Католицизм, протестантизм, іслам	Конституційна монархія	2 провінції → громади та кантони
...

Завдання 3.2

Використовуючи інформацію, наведену в додатку Б здійсніть систематизацію конфліктів у Європі. Результати узагальніть у формі табл. 3.2 "Типи й генезис регіональних конфліктів у Європі".

Таблиця 3.2

Типи й генезис регіональних конфліктів у Європі

Країни	Осередки сепаратизму	Джерела конфлікту	Цілі сепаратистського руху	Періоди виникнення конфліктів	Території конфліктів	Форми перебігу конфліктів	Способи врегулювання	Результати конфліктів
...

Методичні рекомендації

Під час систематизації регіональних конфліктів та узагальнення результатів у формі табл. 3.2 необхідно дотримуватися такого:

1. Сьогодні є комплекс проблем та причин, які сприяють виникненню явища сепаратизму в сучасному світі, зокрема:

економіко-географічні чинники, пов'язані з інтересами економічно потужніших регіонів країни відокремитися від бідніших та дотаційних.

Етнічні причини, в основі яких лежить національна самоідентифікація людини. Усвідомлення меншинами свого походження, традицій, вірувань, унікальності культури, почуття історичної спадковості формують етнічну ідентичність, яка є одним із найсталіших елементів людської суб'єктивності, що не залежить від зміни соціальних ролей, статусів, видів діяльності, політичних чи інших орієнтацій.

Расові чинники, такі як вияви сепаратизму білошкірої меншості в ПАР, рух індіців у Колумбії та Перу.

Релігійні чинники, які, поєднано з етнічними, поглиблюють розкол у суспільстві та суб'єктивне неприйняття "чужої держави".

Демографічні чинники – нерівномірне розселення в мультинаціональних державах і високий приріст населення певних етнічних груп, щільність та нестача життєвого простору.

Внутрішньополітичні чинники: загострення суспільно-політичних процесів на державному рівні, значна господарсько-економічна самостійність окремих регіонів, фрагментація держави, утворення та діяльність регіональних еліт, що відіграють одну із ключових ролей у виникненні сепаратистських рухів.

Зовнішньополітичні чинники: штучний розкол серед населення через стимулювання внутрішніх суперечностей політичного, міжнаціонального, міжконфесійного характеру, провокування соціально-економічних проблем, нав'язування населенню певних цивілізаційних ідей та цінностей у момент внутрішньодержавної кризи.

Географічні чинники, які виявляють у нерівномірному розвитку територій держави, слабкій інтегрованості, проблемах транспортної та інформаційної комунікації, наявності реліктових внутрішніх кордонів.

2. Мета сепаратистського руху впливає із причин його виникнення.

3. Територія конфлікту визначає площу держави (кількість адміністративних регіонів), на якій розгорнувся сепаратистський рух. Вона містить осередок сепаратизму (адміністративно-територіальну одиницю, де він виник уперше, та де розгортаються найбільш масштабні дії конфлікту).

4. Відомі такі форми сепаратистських рухів (форми перебігу конфліктів): сецесія, іредентизм, енозис та деволюція.

Сецесія – це відокремлення для створення власної держави. Розвиток такого сепаратизму досить швидко переростає у збройне протистояння, він є затяжним і супроводжується соціальними потрясіннями, людськими жертвами та матеріальними втратами.

Іредентизм – це відокремлення частини території для приєднання до сусідньої держави. Характер еволюції сепаратизму цього типу аналогічний регіональній сецесії, однак він має особливу рису: активним учасником політичної взаємодії є третя сторона, тобто та держава, до котрої в перспективі має намір приєднатися регіон.

Енозис – це відокремлення для возз'єднання з державою, де проживає основна частина однойменного етносу.

Деволюція – це процес, під час якого регіони всередині держави вимагають та отримують політичну владу й дедалі більшу автономію від центральної влади.

5. Найефективнішим механізмом запобігання сепаратизму є залучення міжнародних організацій (ОБСЄ, ЄС), які мають певний авторитет і вплив на сепаратистів та роблять певні дієві кроки з урегулювання конфліктів у регіоні. Те саме стосується провідних держав світу (США, Англії, Франції, Німеччини).

Переговорний процес і дипломатичні канали – це історично підтверджений вагомий механізм розв'язання конфліктів.

Ще один вагомим механізмом урегулювання сепаратистських виявів є запровадження ефективної етнічної, економічної та соціальної політики щодо сепаратистських регіонів, що допоможе зблизитися з ними та впродовж певного періоду повернути собі владу та довіру населення.

Ще одним способом є економічні санкції до сепаратистських регіонів та країн, що їх підтримують.

6. Результати конфлікту можуть бути позитивними або негативними для сепаратистів; вирішеними чи ні.

Тести для самоконтролю

1. До геополітичних регіонів Європи належать:

- а) Західна Європа;
- б) Південна Європа;

- в) Західна Європа;
- г) Північно-Східна Європа;
- д) Північна Європа;
- е) Центральна Європа.

2. Виберіть країни, що належать до субрегіону Західна Європа:

- а) Ірландія;
- б) Австралія;
- в) Данія;
- г) Чехія;
- д) Естонія.

3. До країн Східної Європи належать:

- а) Польща, Білорусь, Словаччина, Україна, Молдова;
- б) Латвія, Данія, Ірландія, Фінляндія;
- в) Словенія, Сербія, Греція, Іспанія, Ватикан;
- г) Австрія, Бельгія, Франція, Німеччина.

4. До країн Південної Європи належать:

- а) Польща, Білорусь, Словаччина, Україна, Молдова;
- б) Латвія, Данія, Ірландія, Фінляндія;
- в) Словенія, Сербія, Греція, Іспанія, Ватикан;
- г) Австрія, Бельгія, Франція, Німеччина.

5. Малі промислово розвинуті країни Європи – це:

- а) Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Данія, Люксембург, Ісландія;
- б) Нідерланди, Швеція, Фінляндія, Данія, Люксембург, Ісландія;
- в) Нідерланди, Бельгія, Фінляндія, Данія, Люксембург, Ісландія;
- г) Словенія, Сербія, Греція, Іспанія, Ватикан.

6. Укажіть, до якого інтеграційного об'єднання не належить Швеція:

- а) ЄС;
- б) євროзона;
- в) НАТО;
- г) Організація безпеки та співробітництва у Європі.

7. Укажіть, до якого інтеграційного об'єднання належить Швейцарія:

- а) ЄС;
- б) єврозона;
- в) НАТО;
- г) Європейська зона вільної торгівлі.

8. Укажіть місто – центр судової влади ЄС:

- а) Люксембург;
- б) Брюссель;
- в) Гаага;
- г) Страсбург.

9. Укажіть, до якого інтеграційного об'єднання належить Норвегія:

- а) ЄС;
- б) Європейська асоціація вільної торгівлі;
- в) Єврозона;
- г) ВТО.

10. Укажіть країну, що найдовше перебуває у статусі офіційного кандидата на вступ до ЄС:

- а) Сербія;
- б) Македонія;
- в) Албанія;
- г) Ісландія.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні геополітичні точки у Європі.
2. Особливості внутрішньої політики ЄС.
3. Основні претенденти на вступ до ЄС.
4. Охарактеризуйте основні демографічні проблеми країн ЄС.

Тема 4. Країни Азії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

4.1. *Основні геополітичні регіони Азії. Азійське "економічне диво".* Країни-лідери Азії. Економічний та інноваційний розвиток країн Азійського

тигра. Вплив Азійського тигра на світову економіку та НТП. Інноваційна політика.

4.2. *Розвиток регіонів Азії.* Країни Близького Сходу: особливості розвитку та економічного зростання. Країни Центральної Азії: особливості географічного положення та його впливу на вибір векторів економіко-політичного співробітництва. Східна Азія: особливості та причини успішного розвитку. Китай та його перспективи економічного лідерства у світі. Економічний протекторат США у країнах Східної Азії. Країни Південно-Східної Азії: економічна спеціалізація; соціальні чинники розвитку. Південна Азія: співвідношення соціального колапсу та економічного успіху.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Вплив Азійського тигра на світову економіку та НТП.
2. Економічний протекторат США у країнах Східної Азії.

Література : [1 – 10; 21; 22].

Завдання 4.1

Проаналізуйте розміщення населення Китаю в аспекті економічних районів і префектур на підставі даних табл. 4.1 та рис. 4.1. Визначте рівень нерівномірності розміщення населення за провінціями Китаю, проілюструвавши розрахунки кривої Лоренца.

Методичні рекомендації

Крива Лоренца – це метод графічного зображення рівня концентрації явища. Для її побудови на обидві осі координат наносять відсоткову масштабну шкалу (від 0 до 100 %). Для точок кривої абсцисами слугують одиниці сукупності, а ординатою – значення ознаки. Рівномірний розподіл ознаки буде показано в такому разі діагоналлю, названою лінією рівномірного розподілу, а нерівномірний – лінією Лоренца, відхилення якої від діагоналі й характеризує ступінь нерівномірності. У цьому разі аналізують співвідношення площі та чисельності населення в межах економічних районів (адміністративно-територіальних одиниць) досліджуваної держави. Порядок виконання завдання:

Таблиця 4.1

Основні макроекономічні показники регіонів Китаю, 2017 р.

Район/ провінція	Площа, тис. км ²	Населення, млн осіб	Район/ провінція	Площа, тис. км ²	Населення, млн осіб	Район/ провінція	Площа, тис. км ²	Населення, млн осіб
Провінції								
Аньхуї (Аньхой)	140 455	62 550	Генань	166 310	95 590	Цінхай	720 459	5 980
Фуцзянь	122 919	39 110	Губей	185 673	59 020	Шаньсі	204 846	38 350
Ганьсу	459 233	26 260	Гунань	211 231	68 600	Шаньдун	156 219	100 060
Гуандун	178 341	111 690	Цзянсу	98 285	80 290	Шеньсі	149 708	37 020
Гуйчжоу	174 976	35 800	Цзянсі	171 041	46 220	Сичуань	491 146	83 020
Гайнань	34 438	9 260	Гірін (Цзілінь)	191 038	27 170	Юньнань	388 610	48 010
Гебей	187 240	75 200	Ляонін	147 451	43 690	Чжецзян	106 078	56 570
Гейлунцзян	431 767	37 890	—	—	—	—	—	—
Автономні райони								
Гуансі- Чжуанський	235 001	48 850	Нінся- Гуейський	52 188	6 820	Тибетський	1 178 441	3 370
Внутрішня Монголія	1 181 104	25 290	Сіньцзян- Уйгурський	1 743 441	24 450	—	—	—
Міста центрального підпорядкування								
Пекін	16 808	21 710	Шанхай	6 500	24 180	Тяньцзінь	11 943	15 570
Чунцін	82 403	30750	—	—	—	—	—	—
Спеціальні адміністративні райони								
Гонконг (Сянган)	1 095	7 306	Макау (Аомінь)	27	0,62	—	—	—
Китай	9 662 593	1 386,40	—	—	—	—	—	—

Administrative Divisions of the People's Republic of China (PRC)

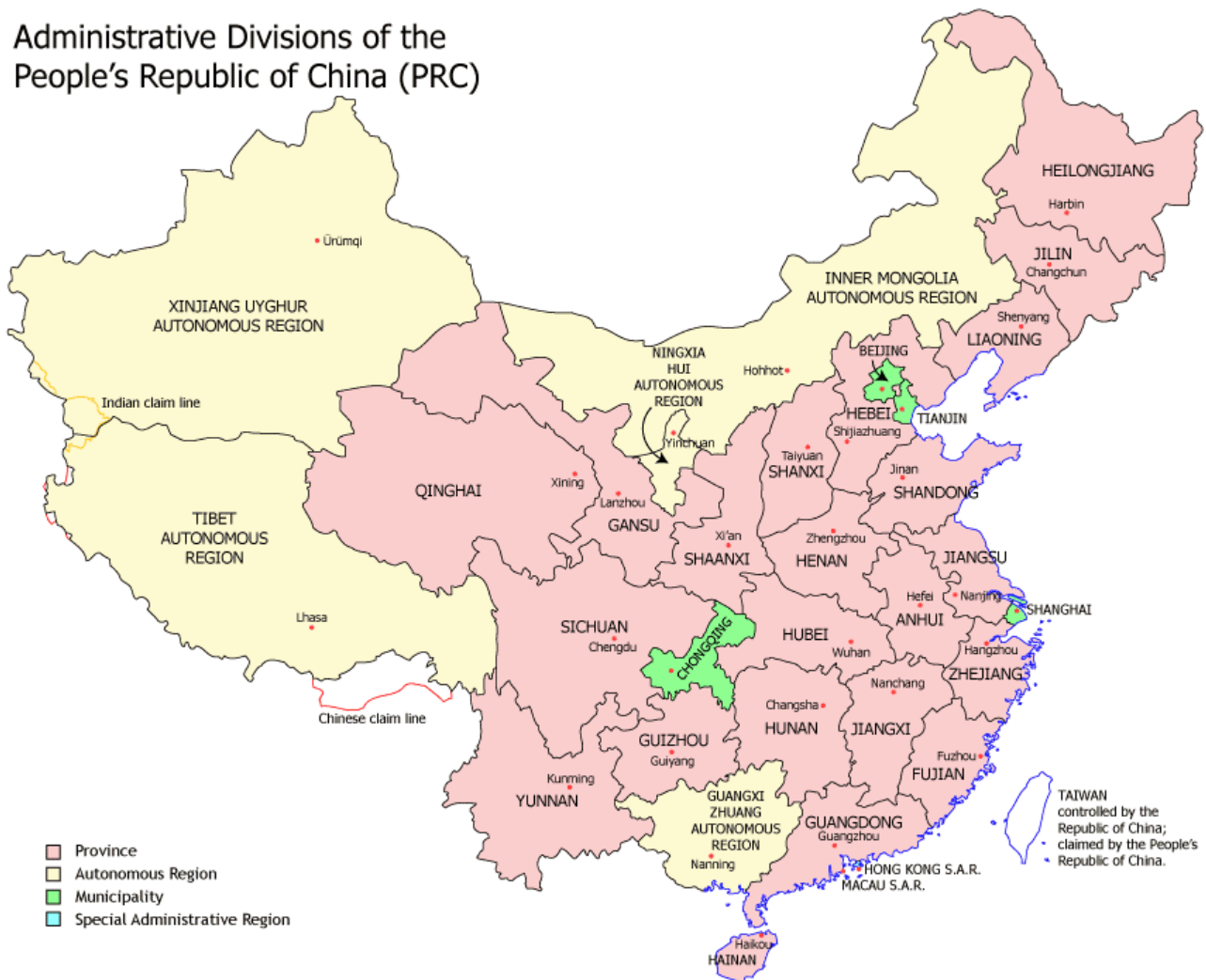

Рис. 4.1. Адміністративно-територіальний поділ Китаю (назви адміністративно-територіальних одиниць наведено, відповідно до офіційних матеріалів ООН) [19]

1. На основі наведеної в табл. 4.1 інформації обчисліть частку кожного економічного району (адміністративно-територіальної одиниці) за площею та чисельністю населення. Результати відобразіть у табл. 4.2.
2. Коефіцієнт нерівномірності розраховують як різницю частки району в загальній чисельності та частки району у площі країни.
3. Розрахуйте коефіцієнт переваги (K_p), який показує відношення частки за населенням до частки за площею.
4. Побудуйте ранжований ряд економічних районів за коефіцієнтом переваги (за ранжування показника мінімального значення надають 1-й ранг, максимального – за кількістю досліджуваних економічних районів або адміністративно-територіальних одиниць).

Показники для побудови кривої Лоренца

Економічні райони (АТО)	Частки районів (АТО) у площі країни	Частки районів (АТО) у загальній чисельності населення країни	Коефіцієнти нерівномірності (K_n)	Коефіцієнти переваги (K_p)	Ранги

5. Побудуйте графік, що показує розподіл населення. На графіку вісь x – це частка економічного району (АТО) у площі країни, вісь y – це частка економічного району (АТО) у чисельності населення країни.

6. Зробіть висновки про визначені результати.

Тести для самоконтролю

1. Визначте держави, які є складовими частинами регіону Південна Азія (вибрати правильний рядок):

а) Індія, Мальдівська Республіка, Бруней, Бутан, Пакистан, Бангладеш, М'янма;

б) Шрі-Ланка, Індія, Непал, Пакистан, Бутан, Бангладеш, Мальдівська Республіка;

в) М'янма, Шрі-Ланка, Індонезія, Індія, Бангладеш, Бутан, Пакистан.

2. Позначити країни, що вирізняються значним видобутком нафти на своїй території:

а) Австрія;

б) Бразилія;

в) Саудівська Аравія;

г) Кувейт;

д) Туреччина.

3. До Близького Сходу не входять країни:

а) Катар;

б) Сирія;

- в) Судан;
- г) Саудівська Аравія.

4. До субрегіону Південно-Західна Азія входять такі з перелічених країн:

- а) Кувейт;
- б) Пакистан;
- в) Непал;
- г) Ізраїль;
- д) Ліван;
- е) Афганістан.

5. До Центральної Азії входять такі країни:

- а) Грузія;
- б) Азербайджан;
- в) Узбекистан;
- г) Таджикистан;
- д) Туркменістан;
- е) Монголія.

6. До Південно-Східної Азії входять такі країни:

- а) Китай, Японія, Північна та Південна Корея, Тайвань;
- б) Ірак, Сирія, Саудівська Аравія;
- в) Сирія, Ліван, Йорданія й Ізраїль;
- г) Малайзія, М'янма, Лаос, Таїланд.

7. Взаємодія країн Середньої Азії на основі тюркської інтеграції означає геополітичну орієнтацію на:

- а) Іран;
- б) Туреччину;
- в) Росію;
- г) Китай.

8. Визначте групу країн – "азійських тигрів":

- а) Південна Корея, Сянган, Тайвань, Сінгапур;
- б) Південна Корея, Японія, В'єтнам, Сінгапур;
- в) Південна Корея, Китай, Тайвань, Сінгапур.

9. У 50-х рр. ХХ ст. японську зовнішню політику визначають такі принципи:

- а) збереження своїх цивілізаційних цінностей;
- б) неучасть у міжнародних конфліктах;
- в) демілітаризація економіки;
- г) розширення співробітництва з європейськими країнами.

10. Геополітичний контроль над Середньою Азією залежить, насамперед, від контролю над:

- а) Азербайджаном;
- б) Казахстаном;
- в) Узбекистаном;
- г) Таджикистаном.

11. Геостратегію США на Далекому Сході зведено до співпраці з Китаєм із таких питань:

- а) возз'єднання Китаю з Тайванем;
- б) збереження військової присутності США на Корейському півострові;
- в) мати стабільну, але не дуже сильну Росію;
- г) нейтралізація геополітичного потенціалу Індії.

12. Довгостроковий союз Росії та Китаю може мати такі геополітичні наслідки :

- а) поглибить і розширить американсько-японську співпрацю;
- б) позбавить Китай важливих для нього технологій і капіталів;
- в) підштовхне Індію до союзу із США;
- г) послабить японсько-американський союз.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні геополітичні точки Азії.
2. Назвіть основні зміни соціально-культурного розвитку країн Близького Сходу у ХХІ ст.
3. Охарактеризуйте основні напрями зовнішньої політики країн Азії.

Тема 5. Країни Африки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

5.1. *Особливості соціально-економічного розвитку країн Африки.* Соціальні та економічні проблеми регіонів. Національні стратегії соціального захисту. Інноваційні механізми фінансування соціальної сфери.

5.2. *Перспективи розвитку країн Африки.* Особливості стрімкого розвитку ПАР, Руанди та Нігерії. Африканський союз: місія та завдання створення об'єднань, напрями діяльності, світове значення та вплив об'єднань Африки.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Африканський союз : місія та завдання, напрями діяльності, роль в економічному розвитку країн Африки.

2. Африканський банк розвитку: місія та завдання, напрями діяльності, світове значення.

Література: [1 – 8; 11; 23].

Завдання 5.1

Доповніть табл. 5.1. Проаналізуйте демографічну ситуацію в Африці. Зробіть висновки про динаміку чисельності населення в Африці, порівняно з іншими регіонами світу, зважаючи на дані табл. 5.1 та прогнозами ООН щодо чисельності населення світу за регіонами (табл. 5.2). Поясніть причини.

Таблиця 5.1

Середньорічні темпи зростання населення в макрорегіонах світу

Регіони	Середньорічні темпи зростання, %					
	1965 – 1970 рр.	1990 – 1995 рр.	1995 – 2000 рр.	2000 – 2005 рр.	2005 – 2010 рр.	2010 р. – до сьогодні
Європа	0,7	0,2	0,0	-0,05		
Азія	2,4	1,6	1,4	1,5		
Африка	2,6	2,5	2,4	2,2		
Північна Америка	1,1	1,0	0,9	1,2		
Латинська Америка	2,6	1,7	1,6	–		
Австралія та Океанія	1,3	1,2	1,2	0,6		

Прогнози ООН щодо чисельності населення світу за регіонами

Роки	Африка		Азія		Європа		Латинська Америка		Північна Америка		Австралія та Океанія	
	млн осіб	%	млн осіб	%	млн осіб	%	млн осіб	%	млн осіб	%	млн осіб	%
2020	1 187,6	15,7	4 570,1	60,6	705,4	9,4	659,2	8,7	379,6	8,7	38,3	0,5
2025	1 292,1	16,5	4 742,2	60,4	696,0	8,9	686,9	8,7	394,3	8,7	39,9	0,5
2030	1 398,0	17,2	4 886,6	60,1	685,4	8,4	711,1	8,7	407,5	8,7	41,5	0,5
2035	1 504,2	18,0	5 006,7	59,8	673,6	8,0	731,6	8,7	419,3	8,7	42,8	0,5
2040	1 608,3	18,7	5 103,0	59,4	660,6	8,0	748,0	8,7	429,7	8,7	43,9	0,5
2045	1 708,4	19,9	5 175,3	59,0	646,6	7,4	760,0	8,7	439,2	8,7	44,9	0,5
2050	1 803,3	20,2	5 217,2	58,5	653,3	7,3	767,7	8,6	447,9	8,6	45,8	0,5

Завдання 5.2

Зважаючи на відкриту інформацію Світового банку, проаналізуйте чинні проекти соціально-економічного розвитку країн Африки. Надайте їхню коротку характеристику (зазначте спрямованість, результати, яких досягнуто на сьогодні) за наведеним прикладом. Обґрунтуйте, який із проектів, на вашу думку, є найбільш доцільним та корисним для африканських країн.

Наприклад:

За офіційними даними Світового банку, станом на квітень 2020 року поточний портфель регіональної інтеграції становить понад 11 млрд дол. США, реалізують понад 70 проектів. Так, програмою посилення регіональних систем нагляду за хворобами (REDISSE) охоплено 16 країн і забезпечено загальним фінансуванням у розмірі 629 млн дол. США. Основною метою програми є зміцнення системи охорони здоров'я та міждержавної співпраці для виявлення та реагування на спалахи інфекційних захворювань. Світовий банк також виділив 250 млн дол. США на допомогу Ефіопії, Замбії та Африканському Союзу в реалізації проекту "Африканські центри з контролю та профілактики захворювань", спрямований на протидію поширенню інфекційних хвороб і вирішення регіональних та континентальних питань охорони здоров'я. Обидва проекти залучили ресурси для допомоги країнам у закупівлі лабораторного обладнання та збільшенні їхньої спроможності протистояти пандемії COVID-19.

Тести для самоконтролю

1. Укажіть субрегіон, виділений на картосхемі темним кольором:

- а) Центральна Африка;
- б) Північна Африка;
- в) Східна Африка;
- г) Західна Африка.

2. До складу Східної Африки належать:

- а) Мадагаскар;
- б) Ангола;
- в) Ботсвана;
- г) Намібія.

3. Ботсвана, Лесото, Намібія, Свазіленд входять до субрегіону:

- а) Південна Африка;
- б) Східна Африка;
- в) Північна Африка;
- г) Західна Африка.

4. Країни Бенін, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кабо-Верде, Кот-д'Івуар, Ліберія, Мавританія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Тоґо входять до субрегіону:

- а) Східна Африка;
- б) Західна Африка;
- в) Північна Африка.

5. Переважною релігією у країнах Північної Африки є:

- а) іслам;
- б) буддизм;
- в) католицизм;
- г) протестантизм.

6. До держав Магрибу належать:

- а) Алжир;
- б) Туніс;
- в) Марокко;
- г) Єгипет;
- д) Судан;
- е) Мавританія.

7. Африканський Союз було засновано:

- а) 1998 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 2002 р.;
- г) 2004 р.

8. Укажіть, яка з перелічених країн Африки не є членом ОПЕК:

- а) Єгипет;
- б) Лівія;
- в) Алжир;
- г) Нігерія.

9. Стимувальними чинниками розвитку туристичної індустрії на Африканському континенті є:

- а) низький рівень соціально-економічного розвитку країн, слаборозвинена інфраструктура, воєнно-політичні конфлікти;
- б) слаборозвинена інфраструктура, воєнно-політичні конфлікти, недостатня кількість архітектурних пам'яток;
- в) слаборозвинена інфраструктура, значна захворюваність місцевого населення;
- г) усі відповіді правильні.

10. Чому після деколонізації Африканський континент однаково залишається зоною політичних та економічних інтересів провідних країн світу: США, Китаю, Індії, Великої Британії, Франції:

а) зростає зацікавленість у промислових товарах та послугах, які створюють в африканських країнах;

б) зростає інтерес до продуктів харчування, що виробляють у країнах Африки;

в) зростає потреба у значних обсягах природних ресурсів, яких бракує на території провідних країн світу;

г) збільшується інтерес до надлишкової дешевої та низькокваліфікованої робочої сили?

11. Які характерні ознаки політико- та економіко-географічного положення Африканського регіону:

а) транспортно-географічне положення північної частини Африки суттєво поліпшилося після відкриття Суецького каналу в кінці XIX ст. та його реконструкції 2015 р.;

б) африканські держави є значним осередком геополітичного впливу на загальносвітові процеси;

в) між країнами Африканського регіону є численні спірні прикордонні території та поширено сепаратистські рухи;

г) країни африканського регіону розміщено компактно, між ними налагоджено регулярне транспортне сполучення, що сприяє глибокій економічній інтеграції;

д) усі країни Африки мають вихід на узбережжя морів та океанів, на яких створено великі за вантажообігом морські порти;

е) найбільш вигідне географічне розташування Тропічної Африки, яка займає транзитне транспортне положення між Європою та Азією;

є) африканські країни є політичними й економічними союзниками в організаціях Африканський Союз та Ліга арабських держав?

Запитання для самоконтролю

1. Які причини розпаду колоніальної системи в Африці? Роль колоніальних адміністрацій в державному будівництві.

2. Яка географія колоніальних володінь в Африці.

3. Перелічіть основні територіальні проблеми й осередки конфліктів на африканському континенті, назвіть їхні причини.

Тема 6. Країни Північної та Латинської Америки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

6.1. *Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Північної Америки.* Фінансова та політична система США. Роль США у формуванні політико-економічного клімату у світі. Зовнішньоекономічні зв'язки та експортно-імпортна діяльність США. Особливості політичного устрою Канади. Партнерські відносини Канади у світовому просторі. Членство в міжнародних організаціях.

6.2. *Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Латинської Америки.* Склад країн Латинської Америки. Потенціал та перспективи розвитку країн Латинської Америки. Бразилія і БРІКС. Латинська Америка в сучасних міжнародних відносинах. Вплив країн Латинської Америки на економіку світу.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Відносини США – Канада, Канада – Велика Британія.
2. Вплив національних та культурних особливостей країн Латинської Америки на ділову комунікацію.

Література: [1 – 8; 11; 20].

Завдання 6.1

Виберіть, ґрунтуючись на матеріалах інтернету, 5 – 10 університетів США та Канади, у яких здійснюють підготовку з міжнародних відносин. Проаналізуйте пропоновані програми підготовки. У чому вони збігаються? Яка специфіка кожного університету? Яку програму навчання ви вибрали та чому?

Завдання 6.2

Прочитайте наведений фрагмент інтерв'ю [25] з письменником, телеведучим та культурним критиком Зіауддіном Сардаром та дайте відповіді на такі запитання:

1. Визначте основні причини виникнення антиамериканізму, які наводить З. Сардар. Яких витрат, на його думку, завдає американська зовнішня політика решті світу?
2. Сформулюйте основні принципи сучасної зовнішньої політики США.

3. Які риси американського способу життя викликають неприязнь в інших країнах?

4. Виявіть, спираючись на текст інтерв'ю, зміни, що відбулися в американській зовнішній політиці після закінчення "холодної війни".

5. З'ясуйте, чому невдоволення роботою міжнародних інститутів (СОТ, МВФ та ін.) переносять на США.

За що так ненавидять США?

[...] Нам не подобаються прагнення цієї країни бути єдиною наддержавою. Багато атрибутів цієї влади виглядають мало не божественними, найчастіше Сполучені Штати нав'язують свою систему цінностей і, не стерпівши ніяких заперечень, вказують, що слід розуміти під цивілізованим, розвиненим і демократичним суспільством.

[...] В Африці і Азії найбільші американські корпорації прибрали до своїх рук практично всі природні ресурси народів, які проживають на цих територіях: починаючи від генофонду сільськогосподарських тварин і закінчуючи традиційними лікарськими засобами. [...] Відповідно до визначених міжнародними комерційними угодами, африканські країни не можуть продавати вироблені ними товари в Сполучених Штатах, проте американці можуть продавати свої вироби по всьому світу. Саме через згадані вище причини за останні десять років кількість людей, які живуть за межею абсолютної бідності, в Африці збільшилася на 10 %. Дуже багато африканців бачать у Світовій організації торгівлі (СОТ) організацію, яка обслуговує американські інтереси.

– А що думають жителі країн Азії про діяльність Міжнародного Валютного Фонду?

– Під час економічної кризи в країнах Азії МВФ чинив тиск на багато банків і компаній та сприяв тому, щоб вони опинилися в руках американських корпорацій. В обмін на подібні угоди, МВФ обіцяв видати, наприклад, Індонезії позики, які допомогли б країні вибратися з ситуації, що склалася. Логічно, що азіати сприймають МВФ як інструмент для проведення політики Сполучених Штатів.

– А Європа? Тут теж ненавидять Сполучені Штати?

– Сполучені Штати нав'язують свою продукцію Європі аналогічно, як роблять це в усьому іншому світі. У Франції, діючи через СОТ, їм вдалося заборонити субсидії для кіноіндустрії, а вся Європа змушена

вживати в їжу продукти харчування, які зазнали генетичної модифікації.

– Але ж нікому не подобаються такі продукти

– Звичайно, але як тільки Європа відмовляється їх купувати, США вводять нові мита на імпорт таких товарів як сталь, яка поставляється з Європи. Сполучені Штати стали настільки могутні, що сьогодні починають поводитися з Європою так, як поводитися до цього з країнами Азії, Африки та Латинської Америки. Вони створили величезну чорну економічну діру, яка всмоктує в себе багатства інших частин світу. [...]

– Організацію Об'єднаних Націй теж можна вважати одним з інструментів на службі Сполучених Штатів?

– Про це сказав ще колишній генеральний секретар ООН Бутрос-Галі: "На сьогодні ООН підпорядковується одній лише силі – Сполученим Штатам, – які за допомогою залякування, погроз і застосування права вето керують світом, відповідно до своїх інтересів".

[...] Сполучені Штати неодноразово втручалися в справи практично всіх латиноамериканських країн: за допомогою як прямого воєнного втручання, так і секретних операцій. Кожне з цих втручань закінчувалося розширенням ринку збуту для Сполучених Штатів, а при владі в цих країнах виявлялися одні з найзнаменитіших порушників прав людини, які провадили свою політику за допомогою в'язниць, тортур і вбивств тисяч своїх співгромадян.

[...] Після падіння берлінської стіни США втручаються в справи інших країн. У міру поширення імперіалізму США по всій планеті збільшується й кількість кампаній для захисту інтересів американської нації.

– Інтереси Сполучених Штатів превалюють над інтересами інших?

– Так, і як приклад можна навести Кіотську угоду, яку Сполучені Штати відмовляються ратифікувати, незважаючи на те, що в середньому один американець забруднює повітря в 22 рази більше, ніж індус. [...]

– А засоби масової інформації?

– В основному дії американських ЗМІ розраховані на те, щоб тримати в невіданні американців щодо всього, що відбувається у світі: від них вимагається виховання задоволеного споживача, а не добре інформованого громадянина, який обговорює зовнішню політику свого уряду. І ЗМІ чудово виконують це завдання, займаючись самоцензурою й обрізанням інформації.

– Так значить, американці вважають, що вони ні в чому не винні, а їхні вчинки завжди правильні?

– Вони вважають, що досягли успіху в житті завдяки тому, що Бог був на їхньому боці. Вони нічого не знають про решту світу. Лише 7 % американців виїжджали за межі своєї країни, це стосується і Буша до того моменту, як він був обраний президентом. Вони вважають, що американська преса вільна та бореться за свободу і дотримання прав людини на всій планеті. Американці вважають, що весь світ заздрить їхній свободі й демократії, що вони багаті, завдяки функціонуванню вільного ринку, що їхній спосіб життя найкращий, а тому всі інші люди повинні любити їх і схилитися перед ними. Про це сказав ще Лінкольн: "Сполучені Штати – це остання, найбільша надія людства" [25].

Тести для самоконтролю

1. До субрегіону Латинська Америка не належать такі із зазначених країн:

- а) Гаїті;
- б) Панама;
- в) Аргентина;
- г) Венесуела;
- д) Уругвай;
- е) усі відповіді правильні.

2. До нових індустріальних країн Латинської Америки належать:

- а) Бразилія, Мексика, Чилі, Аргентина;
- б) Венесуела, Мексика, Чилі, Перу;
- в) Бразилія, Мексика, Чилі, Перу;
- г) немає правильної відповіді.

3. Основною державною мовою більшості країн Латинської Америки є:

- а) іспанська;
- б) французька;
- в) англійська;
- г) португальська.

4. МЕРКОСУР у нинішньому складі функціонує з:

- а) 1990 р.;
- б) 1992 р.;
- в) 1995 р.;
- г) 1997 р.

5. Які країни Америки входять до військового блоку НАТО:

- а) Бразилія і Мексика;
- б) Канада і Мексика;
- в) США і Канада;
- г) Мексика і США?

6. Назвіть країну-члена ОПЕК:

- а) Венесуела;
- б) Еквадор;
- в) Бразилія;
- г) Перу.

7. Як називають інтеграційний блок у Південній Америці, що є прикладом економічного союзу:

- а) МЕРКОСУР;
- б) ОПЕК;
- в) НАФТА;
- г) ЛАІ?

Запитання для самоконтролю

1. Викладіть своє розуміння сутності "боліваріанського соціалізму", курс на будівництво якого оголошений лівими радикалами в ряді держав Латинської Америки.

2. Які причини кризових явищ у політичному житті ряду латиноамериканських держав і посилення в них позицій проамериканських правих сил (Бразилія, Аргентина та ін.)?

3. Назвіть регіональні міжнародні організації, що об'єднують країни Латинської Америки.

Тема 7. Російська Федерація: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

7.1. *Історичні, соціальні, культурні, географічні та економічні особливості Російській Федерації.*

7.2. *Міжнародне партнерство Російській Федерації: політичний та економічний вектори, проблеми та перспективи.*

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Проблеми міжнародних економічних відносин країни.
2. Вплив міжнародних санкцій на економіку та міжнародне положення РФ.

Література: [1 – 8; 11 – 14; 18; 20].

Завдання 7.1

Проаналізуйте події останніх п'яти років та визначте основні причини, форми та наслідки введення політичних та економічних санкцій щодо Російської Федерації (далі – РФ). Результати наведіть у формі табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Санкції світової спільноти щодо Російської Федерації

Країни	Види санкцій	Сутність санкцій	Причини введення	Наслідок для РФ

Завдання 7.2

Проаналізуйте основні напрями економічної та політичної співпраці РФ з іншими країнами світу. За власним баченням виділіть основні групи співпраці (за регіонами, за сферами діяльності, за результатами тощо). Які з них, на вашу думку, були/є найбільш доцільними для країни. Відповідь обґрунтуйте.

Тести для самоконтролю

1. Яких можливих дій із боку РФ побоюються Європа та США в разі наполегливого розширення НАТО:

- а) РФ може піти на створення Євразійського оборонного союзу;
- б) РФ може припинити постачання на Захід нафти й газу;
- в) РФ може перевести економіку на військовий лад?

2. Яка ланка в геополітичній і геоекономічній структурі РФ є найслабшою, що прямо загрожує її національній безпеці:

- а) Північноатлантичний геостратегічний регіон;
- б) південні краї Росії, активно й безперешкодно заселяли вірменами, грузинами, азербайджанцями, курдами, чеченцями та іншими представниками СНД;
- в) Східний регіон?

3. Чим здебільшого обумовлено складність сучасної ситуації в Сибіру й на Далекому Сході:

- а) нечисленністю працездатного населення в регіоні;
- б) відсутністю глибоко опрацьованої наукової стратегії розвитку регіону;
- в) недосконалістю воєнно-технічним облаштування кордону?

4. Який чинник заважає встановити рівноправний союз між Росією та Німеччиною:

- а) слабкість РФ та суміжних із Німеччиною держав;
- б) усе більша економічна міць Німеччини;
- в) побоювання виникнення "Четвертого рейху"?

5. Чи правильним є твердження, що в геополітичному плані Італія становить для РФ союзника у Європі, зацікавленого у створенні багатополюсного світу:

- а) так;
- б) ні?

6. Росія не підтримала дії ООН у:

- а) Єгипті;
- б) Ірані;

- в) Ємені;
- г) Лівії.

7. 2003 р. Російська Федерація виступала проти вторгнення США в:

- а) Іран;
- б) Ірак;
- в) Лівію;
- г) Сирію.

8. Крім РФ, до країн БРІКС входять:

- а) ПАР;
- б) Венесуела;
- в) Індія;
- г) Куба;
- д) Бразилія;
- е) Китай;
- є) Сирія.

9. РФ виступає за розширення Ради Безпеки ООН, найперше, завдяки:

- а) Китаю;
- б) Індії;
- в) ПАР;
- г) Бразилії.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте російсько-турецькі відносини на сучасному етапі: суперечності, проблеми та перспективи.

2. Визначте роль Російської Федерації у врегулюванні сирійської кризи.

3. Охарактеризуйте сучасний стан відносин Російської Федерації з арабськими державами.

4. Порівняйте внесок Російської Федерації та західної коаліції на чолі із США в боротьбі з міжнародним тероризмом на Близькому Сході.

5. Охарактеризуйте економіко-політичні відносини Російської Федерації з ЄС.

Тема 8. Країни Австралії та Океанії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

8.1. *Австралія та Нова Зеландія, держави та залежні території Океанії.* Ізольованість країн Австралії та Океанії: перевага чи недолік. Вплив природно-географічних особливостей на економіку країн регіону.

8.2. *Регіональні об'єднання та міжнародні відносини.* Австралійський союз. Країни Австралії та Океанії в сучасних міжнародних відносинах.

Питання для самостійного поглибленого вивчення:

1. Аналіз особливостей економічного та політичного розвитку Австралії.
2. Аналіз особливостей економічного та політичного розвитку країн Океанії.

Література: [1 – 8; 11 – 14; 18; 20].

Завдання 8.1

Вивчити політико-географічну структуру сучасних колоній і залежних територій Австралії й Океанії з використанням даних додатка В. Результати подайте в табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Сучасні колонії та залежні території Австралії й Океанії

Офіційні назви	Держави-суверени	Форми залежності	Адміністративні центри	Офіційні мови	Релігії, які переважають

Методичні рекомендації

Для виконання завдання доцільно скористатися методичними рекомендаціями до виконання завдання 1.1.

Тести для самоконтролю

1. До регіону Австралія та Океанія належать:

- а) Лесото;
- б) Фіджі;
- в) Тонґа;
- г) Тувалу;
- д) Еритрея;
- е) Науру.

2. До складу Океанії входять близько:

- а) 7 тис. дрібних островів;
- б) 10 тис. дрібних островів;
- в) 8 тис. дрібних островів;
- г) немає правильної відповіді.

3. Офіційними мовами Нової Зеландії є:

- а) англійська, маорі, мова жестів;
- б) англійська, французька, маорі;
- в) англійська, мова жестів, голландська;
- г) немає правильної відповіді.

4. Географічно Океанію поділяють на:

- а) три частини;
- б) п'ять частин;
- в) сім частин;
- г) вісім частин.

5. Східна й найбільша за акваторією частина Океанії, що складається з кількох сотень островів вулканічного та коралового походження, на яких є 3 суверенні держави (Самоа, Тонґа та Тувалу) та 8 залежних територій, що перебувають під контролем різних країн, – це:

- а) Меланезія;
- б) Полінезія;
- в) Австралазія;
- г) Мікронезія.

6. Які із зазначених чинників зумовили уповільнення темпів економічного розвитку країн, що розвиваються, в Океанії:

- а) панування іноземного капіталу в національних економіках;
- б) розташування на периферії світового ринку;
- в) домінування в економіці сфери послуг;
- г) у край обмежений внутрішній ринок;
- д) експортна орієнтованість економіки;
- е) уразливість господарства перед природними лихами (землетрусами, ураганами);
- є) надлишок трудових ресурсів.

7. Більш як століття на території Австралії було 6 британських колоній, а повну незалежність від метрополії країна здобула 1931 р. Проте й донині, будучи високорозвиненою країною, в економіці Австралія зберегла ознаку колоніального минулого. Яку саме:

- а) низький технологічний рівень виробництва;
- б) трудові ресурси вирізняються низьким рівнем кваліфікації та вартості робочої сили;
- в) на внутрішньому ринку використовується грошова одиниця країни-метрополії;
- г) в експорті переважає продукція добувної промисловості та сільського господарства?

Запитання для самоконтролю

1. Визначте, як саме впливає географічна відокремленість на міжнародні відносини Австралії.

2. Виділіть основні проблеми країн Австралії та Океанії.

3. Опишіть статус Австралії у складі Королівств співдружності.

4. Охарактеризуйте інтеграційні процеси та міждержавні об'єднання Австралії та Океанії.

5. Виділіть ключові пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики Нової Зеландії.

6. Охарактеризуйте основні цілі та ключові завдання створення АНЗЮС.

3. Загальні рекомендації до написання есе

Есе студента – це самостійна письмова робота на тему, запропоновану викладачем (тему може запропонувати й студент, але обов'язково має її погодити з викладачем). Мета есе полягає в розвитку навичок у самостійному творчому мисленні та письмовому викладі власних думок. Писати есе надзвичайно корисно, оскільки це дозволяє автору навчитися чітко та грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; опанувати науковий стиль мовлення.

Есе передбачає виявлення автором своєї думки, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення матеріалу.

Теми есе не можуть повторювати, тобто кожен студент має окрему тему. Тему вибирають, відповідно до порядкового номера студента у групі. Така нумерація є наскрізною для всіх академічних груп, що одночасно є слухачами навчальної дисципліни. Так, якщо навчальну дисципліну одночасно слухає 3 академічні групи, то студенти другої групи вибирають тему зі списку після студентів першої групи (якщо у першій групі 25 студентів, то студенти другої групи вибирають теми, починаючи із 26 за загальним переліком тем тощо).

Структура есе

1. *Титульний аркуш* (заповнити за зразком, наведеним у додатку Г).
2. *Вступ* (необхідно визначити актуальність питання, яке необхідно розкрити). Потрібно відповісти на запитання: "Чому тема, яку я розкриваю, є важливою нині?".
3. *Основна частина* передбачає розвиток аргументації й аналізу, а також їх обґрунтування, зважаючи на наявні дані, інші аргументи і позиції щодо питання. Відповідно до поставленого запитання, аналіз необхідно здійснювати на основі таких категорій, як причина та наслідок. Причиною можуть бути особливості географічного положення (чи регіональність), спеціалізація країни, геополітичні чинники, які характерні для країни чи можуть впливати на неї, участь у міжнародних організаціях, тощо. Наслідком є прямий чи опосередкований вплив на розвиток країни в міжнародних відносинах.

4. *Висновок* (узагальнення й аргументовані висновки до теми тощо). Підсумовує есе або ще раз дає пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. У висновку необхідно чітко висловити думку щодо теми есе на основі аргументів, які були наведено в основній частині.

5. *Список використаних джерел* (наводить перелік літературних та статистичних джерел, які були використано для написання есе). Літературні джерела мають бути актуальними (видані за останні п'ять років). Приклад оформлення використаних джерел наведено в додатку Д.

Перелік тем для написання есе наведено в додатку Е.

Технічні рекомендації до оформлення есе

Загальний обсяг есе (без урахування титульного аркуша та списку використаних джерел) має бути 2 – 3 сторінки тексту.

Шрифт тексту має бути Times New Roman, кр. 14.

Міжрядковий інтервал – 1,5.

Усі цитати та запозичені частини тексту мають містити посилання на джерело інформації. Наприклад, [3, с. 15] – це означає, що інформацію запозичено із 3-го у списку джерела, 15-ї сторінки.

4. Методичні рекомендації до виконання індивідуального домашнього завдання

Індивідуальне домашнє завдання (ІДЗ) виконують у формі презентації.

Тему індивідуального домашнього завдання студент серед переліку тем, наведеного в додатку Ж.

Результати ІДЗ студент презентує публічно за попереднім погодженням змісту з викладачем.

Структура презентації

1. *Титульний аркуш*: необхідно вказати тему ІДЗ та її виконавця (ПІБ, групу та спеціальність студента).

2. *Основна частина* (від 10 до 15 слайдів основної інформації).

Рекомендована література

Основна

1. Країнознавство : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / авт. кол.: В. І. Головченко, М. С. Дорошко, П. М. Ігнат'єв та ін. ; за заг. ред. В. П. Крижанівського, В. І. Головченка. – Київ : ВПЦ "Київський університет", 2008. – 658 с.
2. Країнознавство: теорія та практика : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
3. Масляк П. О. Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. – 2-ге вид., випр. – Київ : Знання, 2008. – 292 с.
4. Ровенчак І. І. Географічне країнознавство : навч.-метод. посіб. / І. І. Ровенчак, О. І. Мамчур. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 106 с.
5. Теоретичні основи країнознавства : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. – Київ : Знання. 2011. – 326 с.

Додаткова

6. Афанасьєв О. Є. Політико-географічний простір сучасного світу: довідник / О. Є. Афанасьєв. – Київ : Шкільний світ, 2010. – 128 с.
7. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. / В. В. Безуглий. – Київ : Академія, 2007. – 704 с.
8. Європейський Союз: економіка, політика, право : енцикл. слов. / редкол.: В. В. Копійка, О. І. Шнирков, В. І. Муравйов та ін. – Київ : ВПЦ "Київський університет", 2011. – 368 с.
9. Ігнат'єв П. М. Країни Азії: особливості культури та побуту / П. М. Ігнат'єв. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – 340 с.
10. Короткий довідник з комплексного країнознавства (методика країнознавчих досліджень, основні поняття та визначення, країни, персоналії) / М. Д. Будз, В. О. Мартинюк, Р. М. Постоловський, С. С. Троян. – 2-ге вид. – Київ : ПП Самборський, 2002. – 255 с.
11. Орлова Т. В. Сучасна політична історія країн світу : навч. посіб. / Т. В. Орлова. – Київ : Знання, 2013. – 677 с.

Інформаційні ресурси

12. Вебпортал Українського національного інформаційного агентства. – Режим доступу : <http://svit.ukrinform.ua>.
13. Інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
14. Інформаційно-пошукова система, пристосована для пошуку інформації про країни світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.geonames.de/cous.html.
15. Матеріали ЄС і Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.isi.gov.uk.
16. Офіційний сайт Європейського Союзу. – Режим доступу : www.euroa.eu.com.
17. Офіційний сайт Міжнародної групи аналізу конфліктів. – Режим доступу : www.intl-crisis-group.org.
18. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу : www.mfa.gov.ua.
19. Офіційний сайт ООН. – Режим доступу : www.un.org.
20. Офіційний сайт Світового банку. – Режим доступу : www.worldbank.org.
21. Офіційний сайт Центру аналізу подій в Центральній Азії та Закавказзі Університету імені Джона Хопкінса. – Режим доступу : www.sacianalyst.org.
22. Офіційний сайт Центру політичних та соціальних студій Центральної Азії та Закавказзя. – Режим доступу : www.ca-c.org.
23. Офіційний сайт Центру україно-африканських досліджень. – Режим доступу : <http://cuar.in.ua/cuar/main>.
24. Офіційний сайт ЮНЕСКО. – Режим доступу : www.unesco.org.
25. Офіційний сайт газети "The New Statesman" – Режим доступу : <https://www.newstatesman.com/uk>.

Додатки

Додаток А

Характеристика міжнародних організацій

Таблиця А.1

Типи міжнародних організацій

Функціональні типи	Територіальні типи		
	глобальні	регіональні	субрегіональні
1	2	3	4
Універсальні	ООН	ЄС, Ліга Арабських держав, "Ісламська конференція" Організація Американських держав, Африканський союз, Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК), Тихоокеанське співтовариство	СНД, Співдружність розвитку Північної Африки (САДК)
Військові	НАТО	Тихоокеанський пакт безпеки (АНЗЮС)	Ташкентський пакт
Політичні	Міжпарламентський союз, Міжнародна урядова організація	Рада Європи, Організація безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)	Організація Центральноамериканських держав

1	2	3	4
Економічні	Світова організація торгівлі (СОТ), Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОС), Всесвітній економічний форум, Велика сімка, Велика вісімка, БРІКС (Велика Британія, Росія, Індія, Китай, ПАР)	Європейська асоціація вільної торгівлі, Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), Субрегіональний економічний союз Аргентини, Бразилії, Парагваю і Уругвай (МЕРКОСУР), Латиноамериканська асоціація Інтеграції (ЛААІ), Азіатське тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), Африканське економічне співтовариство (АФЕС), Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО)	Асоціація Карибських держав (КАРІКОМ), Андський пакт, Амазонський пакт, Центральнаамериканський спільний ринок, Союз Арабського Магрибу, Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕК), План Коломбо, Економічна організація співробітництва (ЕОС)
Фінансові	Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Паризький клуб кредиторів, Лондонський клуб кредиторів	Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), Азіатський банк розвитку (АзБР), Африканський банк розвитку (АФБР)	–
Соціальні	Програма розвитку ООН (ПРООН), Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна організація праці (МОП), Фонд ООН для допомоги дітям (ЮНІСЕФ), ООН з питань освіти, науки і культури	–	–

Закінчення додатка А

Закінчення табл. А.1

1	2	3	4
	(ЮНЕСКО), Об'єднана програма ООН з ВІЛ та СНІД (ЮНЕЙДС), Міжнародне об'єднання 17 організацій із боротьби з бідністю (Оксфам)		
Екологічні	Фонд дикої природи, Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), Міжнародний союз охорони природи "Грінпіс", Міжнародна організація з питань зміни клімату, Всесвітня комісія з охорони навколишнього середовища	Європейське агентство з навколишнього середовища	–
Інфраструктурні	Поштовий союз, Міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародна організація громадянської авіації (ІКАО), Міжнародний союз електротрозв'язку (МСЕ), Міжнародна асоціація повітряного транспорту	Європейська конференція міністрів транспорту, Європейська конференція цивільної авіації	–
Спеціальні	Всесвітня туристична організація, Організація з промислового розвитку (ЮНІДО), Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародна агенція з атомної енергії (МАГАТЕ), Всесвітня метеорологічна організація, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД)	–	–

Самопроголошені держави та сепаратистські території у світі

Таблиця Б.1

Самопроголошені держави та сепаратистські території

Країни	Території з невизначеним статусом	
	Самопроголошені (невизнані) держави	Території, що вимагають автономії або повної незалежності
1	2	3
Азербайджан	Нагірно-Карабахська Республіка, Талишев-Муганской Республіка (Талішстан)	Лезгістан, Берберія (Внутрішня Сахара), Музи
Алжир, Нігер, Малі Ангола	Республіка Кабінда	Конго (Ба Конго)
Антигуа і Барбуда	Королівство Редонда	Барбуда
Аргентина, Чилі	–	Патагонія Біокеаніка (Арауканія), Мапуче
Афганістан	–	Газарестан (Газараджат)
Бангладеш	–	Читтагонг
Беліз, Гондурас	–	Гаріфуна
Бельгія	–	Валлонія, Фландрія
Болгарія	–	Східна Фракія
Боснія і Герцеговина	Сербська Республіка, Федерація Боснії і Герцеговини	–
Бразилія	Республіка Ігуану, Санта-Катерина, Республіка Пампасів, Ріу-Гранді-ду-Сул	–
Вануату	Вемерана, Н'Макиавте, Королівство Танна, Тафеа, Федерація На-Гріамель	–
Велика Британія	Вільна і незалежна Республіка Фристонія	Ангілья, Вельс (Кімру), Шотландія (Альба), Північна Ірландія (Ольстер)
Габон	–	Музи Конго (Ба Конго)
Німеччина	–	Баварія, Саар, Шлезвіг
Данія	–	Гренландія (Калаалліт Нунаат), Фарерські острови
Джибуті	–	Західне Джибуті
Екваторіальна Гвінея	–	Фернандо-По (Бубі / Біоко / Ері)
Ефіопія	–	Огаден (Західне Сомалі), Оромаленд
Західна Сахара	Дахла	–
Ізраїль	–	Палестина

Продовження додатка Б

Продовження табл. Б.1

1	2	3
Індія	Азад Кашмір, Сіккхім, Федеративна Республіка Наґаленд	Андгра-Прадеш, Пенджа, Ассам, Гуркгаланд, Тамілнад, Ізора, Уттакгад, Маніпур, Халістан
Індонезія	Іріан Джая, Республіка Молук Сератан, Ісламська держава Ачех	Східна Ява
Ірак	–	Курдистан, Асірія (Ашур), Туркоменістан
Іран	–	Арабістан (Хузестан), Курдистан, Белуджистан
Іспанія	Незалежна Атлантична Республіка (Канарські острови)	Країна Басків, Каталонія, Ґалісія
Італія	Князівство Себорга	Аусонія (Авсонія), Південний Тироль, Арпітанія, Сардинія, Паданія
Ємен	Південний Ємен	–
Камерун	Амбазон (Федеративна Республіка Південного Камеруну)	–
Канада	–	Квебек, Нушалк
Кіпр	Турецька Республіка Північного Кіпру	–
Кірибаті	Банабе	–
Китай	Китайська Республіка (Тайвань), Республіка Східний Туркестан (Незалежна Уйгурська Республіка), Тибет	Внутрішня Монґолія
Коморські острови	Ндзуані (Анжуан), Мвале (Могелі)	–
Демократична Республіка Конґо	Катанга (Шаба), Держава Південне Касаї	Музі Конґо (Ба Конґо)
Лаос	–	Ґмонґ
Македонія	–	Республіка Іллірія
Мальдівські острови	Об'єднана Сувадівська Республіка	–
Мексика	–	Юкатан, Чіапас
Молдова	Придністровська Молдавська Республіка	Ґаґауз Ери (Ґаґаузія)
М'янма	Федеративна Республіка Наґаленд, Сполучені Штати Шан	Каутгулей (Карени), Качин, Лагу, Карен, Ва, Мон, Палаунг, Чин, Па-О
Нігерія	Республіка Біафра, Оґоніленд, Північно-Нігерійська Республіка (Хауса)	Калабар, Йоруба
Нідерланди	–	Фрисландія
Норвегія	–	Держава Саамов
Пакистан	Пуштуністана (Пагтуністан), Ісламська Держава Вазиристан	Белуджистан, Сіндудеш

Закінчення додатка Б

Закінчення табл. Б.1

1	2	3
Папуа Нова Гвінея	Республіка Мекамуї (Буг'єнвіль)	Бесена
ПАР	Бопутатсвана, Венда, Сіско	Трансвааль, Вільна Помаранчева Країна
Польща	–	Кашубія, Русівшина
Португалія	–	Траш-Уш-Монтеш
Російська Федерація	Чеченська Республіка Ічкерія (Нохчі-Чо)	Лезгістан, Дагестан, Республіка Балтія, Татарстан
Румунія	–	Трансільванія
Сенеґал	Королівство Біффеч	Казаманса
Сент-Кітс і Невіс	–	Невіс
Сербія	Косово	Санджак, Воєводіна
Сирія	–	Курдистан
Словакія	–	Русинщина (Карпатська Русь)
Сомалі	Незалежна Республіка Сомаліленд, Центральні Штати Сомалі, Пунтленд, Галмудуг	Джуббаленд
Судан	–	Азанія
США	Республіка Конк	Техас, Аляска, Вермонт, Гаваї, Лакота, Каліфорнійська Республіка
Таїланд	–	Паттані
Танзанія	–	Занзібар
Тонґа	Республіка Мінерва	–
Тринідад і Тобаґо	–	Тобаґо
Туреччина	–	Курдистан
Україна	Луганська народна республіка, Донецька народна республіка	Крим
Філіппіни	Ісламська Держава Моро, Федеративна Республіка Мінданао	Кордильєра
Фінляндія	–	Аландські острови, Держава Самі
Франція	Королівство Кергелен, Республіка Согес	Бретань (Брейз), Гваделупа, Корсика (Корсі), Мартініка, Нова Каледонія (Канак), Полінезія, Реюньйон, Савойя, Країна Басків, Окситанія
Хорватія	Республіка Сербська Країна	–
Чад	Республіка Логоне	–
Чеська Республіка	–	Моравія
Чорногорія	–	Санджак
Швейцарія	–	Романдія, Руманша, Юра
Швеція	–	Держава Саамів, Сканія (Сконеланд)
Шрі-Ланка	Таміл Ілам	–
Японія	–	Окінава

Залежні території країн світу

Таблиця В.1

Автономні та залежні території (2010 р.)

Володіння	Площа, тис. км ²	Населення, тис. осіб	Адміністративний центр і населення (тис. осіб)
1	2	3	4
Великобританії			
Ангілья	0,1	12,0	Валлі (0,6)
Бермудські острови	0,005	63,0	Гамільтон (1,1)
Британські Віргінські Острови	0,15	20,0	Род-Таун (6,0)
Британські території Індійського океану	0,08	2,0	–
Гібралтар	0,006	29,0	–
Кайманові Острови	0,3	35,0	Джорджтаун (13,0)
Монтсеррат	0,1	11,0	Плімут (4,0)
Острів Святої Єлени	0,4	7,0	Джеймстаун (1,5)
Острови Теркс і Кайкос	0,4	17,5	Кокберн-Таун (3,1)
Піткern	0,004	0,06	Адамстаун (0,05)
Фолклендські (Мальвінські) Острови	12,1	3,0	Порт-Стенлі (1,7)
Франції			
Гваделупа	1,8	426,0	Бас-Тер (14,0)
Гвіана	90,0	173,0	Каєнна (53,0)
Мартиніка	1,1	415,0	Фор-де-Франс (102,0)
Майотта (Маорі)	0,4	156,0	Джауджі (8,0)
Нова Каледонія	19,1	202,0	Нумеа (65,0)
Острови Волліс і Футуна	0,3	15,0	Мата-Уту (5,0)
Реюньон	2,5	721,0	Сен-Дені (122,0)
Сен-П'єр і Мікелон	0,2	7,0	Сен-П'єр (5,7)
США			
Віргінські Острови	0,3	121,0	Шарлотта-Амалія (12,0)
Східне Самоа	0,2	65,0	Па'о-Па'о (4,0)
Ґуам	0,5	155,0	Ґаґатна (1,05)
Мідуей	0,005	2,5	–
Вейк	0,006	2,0	–
Джонстон	0,003	1,2	–

Закінчення додатка В

Закінчення табл. В.1

1	2	3	4
Австралії			
Кокосові (Кілінг) острови	0,014	0,6	Бантам
острів Різдва	0,14	3,0	Флін-фіш (1,0)
Норфолк	0,03	2,0	Кінгстон
Іспанії			
Сеута і Мелілья	0,03	137,0	–
Нової Зеландії			
Токелау (Юніон)	0,01	2,0	Атафу (0,5)

Приклад титульного аркуша

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

кафедра міжнародного бізнесу
та економічного аналізу

ESE

на тему: "Бізнес у Німеччині: шляхи відкриття для іноземців"

Виконав(ла):
студент(ка) спеціальності
291 "Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії"
Групи 6.01.291.010.20.1
В. В. Іванова

Харків, 20..

Приклад оформлення використаних джерел

1. Ван Хорн Д., Вахович Д. Основы финансового менеджмента. Пер. с англ. 12-е изд. Москва: Вильямс, 2008. 1232 с.
2. Холодник М., Клич А., Кубическ М., Марек М. Методы анализа нелинейных динамических моделей. Москва: Наука, 1994, 287 с.
3. Гарднер М. Новые математические развлечения. Москва: АСТ: Астрель, 2009. 320 с.
4. NBER based Recession Indicators for the United States from the Period following the Peak through the Trough. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/USREC>.
5. Euro Area Business Cycle Dating Committee. URL: <http://cepr.org/content/euro-area-business-cycle-dating-committee>.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Клементьева А. В. Особливості криз в Україні. *Соціально-гуманітарний вісник*. Харків, 2018. Вип. 22. С. 45–46.
8. Худолій Ю. С., Шклярук А. В. Оцінювання та прогнозування фінансових криз на основі системи індикаторів раннього сповіщення. *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2016. № 9. С. 20–26.
9. James H. Stock, Mark W. Watson. Stock Indicators for Dating Business Cycles: Cross–History Selection and Comparisons. *American Economic Review: Papers & Proceedings* 100. May 2010, P. 16–19. URL: http://www.princeton.edu/~mwatson/papers/Stock_Watson_AER_2010.pdf.

Перелік тем для написання есе

1. Сепаратизм у країнах Європи: причини та наслідки для міжнародної спільноти.
2. Вплив піратства на міжнародні відносини.
3. Вплив регіональних конфліктів у країнах Близького і Середнього Сходу на геополітичний устрій світу.
4. Соціальні зміни у країнах Близького Сходу: особливості та вплив на міжнародні відносини цих країн.
5. Особливості геополітичного положення країн Південної Європи у XXI ст.
6. Особливості геополітичного положення країн Східної Європи у XXI ст.
7. Африка як найбільш конфліктний геополітичний регіон планети.
8. Сутність та особливості воєнно-політичного протекторату США в сучасному світу.
9. Пантюркізм як панівна ідеологія міжнародних відносин у країнах Середньої Азії.
10. Наркотрафік – проблема чи джерело збагачення для країни.
11. Основні соціальні проблеми сучасного світу.
12. Освоєння Арктики – екологічна проблема чи перспективи для світової економіки.
13. Демографічна ситуація в Південно-Східній Азії як недооцінена проблема у глобальному масштабі.
14. Питання кримської належності – сутність та обґрунтування українських, російських та турецьких амбіцій.
15. Японія та Південна Корея як прямий протекторат США у Східній Азії.
16. Вплив релігії на міжнародні відносини та суспільні комунікації Індії.
17. Нікарагуанський канал – загроза екології чи значне спрощення для міжнародної торгівлі.
18. Канада – Британська співдружність чи економічна взаємодія із США: проблеми та перспективи вибору.
19. Основні політичні гравці на сучасній міжнародній арені.
20. Віддаленість країн Океанії: перевага чи недолік у сучасному світі.
21. Країни ОПЕК – взаємозв'язок економічних та політичних інтересів.

22. Перспективи ЄС – процвітання чи розпад.
23. Доцільність вступу до ЄС для країн Європи у світлі останніх подій.
24. Питання біженців у Європі: сучасний стан, основні методи вирішення, перспективи.
25. Країни Латинської Америки – соціальна бомба сповільненої дії.
26. Взаємовідносин Німеччини та США сьогодні: латентні чинники.
27. Вплив релігії на розвиток суспільства сьогодні: позитивні та негативні моменти.
28. Сучасні невизнані держави: проблеми та перспективи міжнародної самоідентифікації.
29. Китай: ключові чинники привабливості для міжнародної співпраці сьогодні.
30. Внутрішні проблеми Китаю: кореляція із зовнішнім успіхом.
31. Секрети країн Африки: чому країни регіону в економічних рейтингах випереджають Україну.
32. Основні вектори розвитку України в міжнародних відносинах: проблеми та перспективи.
33. Вплив пандемії COVID-19 на сучасні міжнародні відносини.
34. Карибський басейн: геополітичний регіон чи райська насолода після смерті Ф. Кастро.
35. Королева Великої Британії – формальний статус чи одна з найвпливовіших осіб у світі сьогодні.
36. Вплив Ватикану на сучасні політичні та економічні відносини у світі.

Перелік тем для індивідуального завдання

1. Азійські тигри: основні напрями розвитку.
2. Країни Південно-Східної Азії: особливості економіки та зовнішньої політики (2 доповідачі).
3. Країни Південної Азії – проблеми та перспективи (2 доповідачі).
4. Особливості "економічної привабливості" Китаю. Перспективи Китаю. Основні міжнародні інтереси (2 доповідачі).
5. Провідні країни Африки: зовнішня та внутрішня політика (2 доповідачі).
6. Основні соціальні, економічні та політичні проблеми країн Африки (3 доповідачі).
7. Політичний та соціальний устрій РФ: сутність, проблеми, перспективи.
8. Зовнішня економічна політика РФ (2 доповідачі).
9. Зовнішня політика США.
10. Внутрішня політика США.
11. США – Мексика – сутність взаємовідносин.
12. Демографічні особливості та проблеми у країнах Північної Америки (2 доповідачі).
13. Латинська Америка: основні проблеми та перспективи регіону (2 доповідачі).
14. Мета створення та напрями діяльності БРІКС.
15. Карибський басейн : актуальність геополітичного впливу сьогодні.
16. Політичне та економічне позиціонування країн Океанії (2 доповідачі).
17. Австралійський союз: склад, географічне положення.
18. Регіональні й етнічні конфлікти в сучасній Європі.
19. Особливості сучасних міжнародних відносин країн-членів ЄС.
20. ЄС: роль на міжнародній арені.
21. Перспективи структурних змін у ЄС.
22. Арктика: боротьба за ресурси та вплив.
23. Україна – ЄС: сучасний стан та перспективи.
24. Сепаратизм у сучасному світі: сутність, причини та регіональні різновиди.

Зміст

Вступ	3
1. Індивідуальний план самостійної роботи студента	5
2. Завдання для самостійної роботи за темами	8
Змістовий модуль. Основи країнознавчих досліджень та особливості розвитку країн світу	8
Тема 1. Методологічні основи країнознавчих досліджень	8
Тема 2. Геополітика, геостратегія та міжнародні організації	13
Тема 3. Країни Європи: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	16
Тема 4. Країни Азії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	21
Тема 5. Країни Африки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	28
Тема 6. Країни Північної та Латинської Америки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	33
Тема 7. Російська Федерація: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	38
Тема 8. Країни Австралії та Океанії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	41
3. Загальні рекомендації до написання есе	44
4. Методичні рекомендації до виконання індивідуального домашнього завдання	45
Рекомендована література	46
Додатки	48
Додаток А. Характеристика міжнародних організацій	48
Додаток Б. Самопроголошені держави та сепаратистські території у світі	51
Додаток В. Залежні території країн світу	54
Додаток Г. Приклад титульного аркуша	56
Додаток Д. Приклад оформлення використаних джерел	57
Додаток Е. Перелік тем для написання есе	58
Додаток Ж. Перелік тем для індивідуального завдання	60

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КРАЇНОЗНАВСТВО

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
студентів спеціальності
291 "Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Булкіна Ірина Анатоліївна**
Петряєва Зоя Федорівна

Відповідальний за видання *І. П. Отенко*

Редактор *О. Г. Доценко*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 26 ЕВ. Обсяг 62 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*